

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΣΥΝΟΨΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

(Αναφορές υπ' αρ. πρωτ. 14417/2004, 18914/2004 & 19054/2007,
εξέλιξη Αυγούστου 2008)

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη:
Χειριστές:

Ανδρέας Τάκης
Ιωάννα Τουρκοχωρίτη,
Μιχάλης Τσαπόγας

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

Ήδη από την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε δεχθεί αναφορές από τις οποίες προέκυπτε ότι ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος απαγόρευε τη φωτογράφιση σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων και συρμών ή την υπήγαγε σε καθεστώς ειδικής προηγούμενης άδειας.

Σε πόρισμά της (Δεκέμβριος 2005), η Αρχή επισήμανε ότι η πρακτική αυτή δεν διαθέτει νόμιμο έρεισμα, καθ' όσον το βασιλικό διάταγμα του 1884, το οποίο επικαλείται ο ΟΣΕ, απαγόρευε την υλική επέμβαση και όχι την απλή θέαση ή απεικόνιση. Άλλωστε, η φωτογράφιση ανοικτών ή υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων δεν θέτει σε κίνδυνο την ασφάλειά τους, ενώ διαδικασία αδειοδότησης είναι δυνατό να προβλεφθεί μόνο για εγκαταστάσεις κλειστές ή μη προσιτές στο κοινό. Το αντίθετο θα αποτελούσε δυσανάλογο περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Τρία χρόνια αργότερα, μετά από νεώτερα έγγραφα του Συνηγόρου του Πολίτη και του Υπουργείου Μεταφορών & Επικοινωνιών, ο ΟΣΕ αποδέχεται πλήρως τις εισηγήσεις εκείνου του πορίσματος, διαπιστώνει ότι *«δεν υφίσταται νομοθετικό πλαίσιο που ν' απαγορεύει την φωτογράφιση του τροχαίου υλικού»* και δεσμεύεται ότι εφεξής *«διατηρεί το δικαίωμα χορήγησης σχετικής άδειας [μόνο] για τη φωτογράφιση εγκαταστάσεων όπου η είσοδος του κοινού δεν είναι δυνατή»*.

Επειδή, πάντως, αναφέρεται ότι μεμονωμένα περιφερειακά κλιμάκια εμμένουν στην εφαρμογή παλαιότερων εγκυκλίων, ο Συνήγορος του Πολίτη δίνει στη δημοσιότητα τη σχετική αλληλογραφία.

A. ΠΟΡΙΣΜΑ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ **υπ' αρ. πρωτ. 14417.04.06/23.12.2005**

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με το άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος και το άρθρο 4 παρ. 6 ν. 3094/2003, παρενέβη επί περιπτώσεων απαγόρευσης φωτογράφισης σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων και συρμών, επιλαμβανόμενος της υπ' αρ. πρωτ. 14417/10.8.2004 αναφοράς του *«Συλλόγου Έρευνας και Μελέτης της Ιστορίας των Συγκοινωνιών στην Ελλάδα»* σχετικά με την απαγόρευση φωτογράφισης αυτοκινηταμαξών στον σταθμό Πύργου Ηλείας, στη γέφυρα Μπράλου και στον σταθμό Λαρίσης, και της υπ' αρ. πρωτ. 18914/25.10.2004 αναφοράς του κ. *** σχετικά με ανάλογη απαγόρευση στον σταθμό Θεσσαλονίκης.

Κατά το ιστορικό των εν λόγω αναφορών, οι επίμαχες απαγορευτικές πράξεις φέρονταν να βασίζονται στην υπ' αρ. πρωτ. 3722652/Β.03.00/26.7.2004 εγκύκλιο του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία, *«από λήψεως της παρούσης και μέχρι την 5.10.2004, απαγορεύεται η φωτογράφιση, βιντεοσκόπηση και η καθ' οιονδήποτε τρόπο απεικόνιση, εγκαταστάσεων και υποδομών γραμμής του σιδηροδρομικού δικτύου του Οργανισμού, ακόμη και στους κατέχοντες ειδική σχετική άδεια προς τούτο»*.

1. Η νομική βάση της απαγόρευσης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης, ζήτησε από τον ΟΣΕ, πρώτον, να υποδείξει συγκεκριμένες διατάξεις νόμου, οι οποίες παρέχουν την αναγκαία (σύμφωνα με το άρθρο 43 του Συντάγματος) εξουσιοδότηση προς τη διοίκηση για την επιβολή ρυθμίσεων στο συγκεκριμένο θέμα, και δεύτερον, επί της ουσίας, να παράσχει την προσήκουσα αιτιολόγηση της επιβολής των απαγορεύσεων αυτών, προκειμένου να καταστεί δυνατός ο απαραίτητος έλεγχος αναλογικότητας. Με το υπ' αρ. πρωτ. 3540879/15.10.2004 απαντητικό έγγραφο του ο ΟΣΕ επικαλέσθηκε, ως νόμιμη βάση των επιβληθέντων περιορισμών, τον συνδυασμό των εξής διατάξεων: άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος 9/11.4.1884 *«Περί ασφαλείας και αστυνομίας των*

σιδηροδρόμων», άρθρο 1 ν. 1985/1952, άρθρα 2 & 7 ν.δ. 4243/1962 για την υποχρέωση αυτασφάλισης και συμμόρφωσης του ΟΣΕ προς τις υποδείξεις των αστυνομικών αρχών για θέματα ασφάλειας, και τέλος, άρθρο 5 ν. 2833/2000 και π.δ. 63/2001 για την ειδική υπηρεσία ασφάλειας της ΕΛ.ΑΣ. και την ευθύνη ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004.

Σε σχέση με την επίκληση των διατάξεων αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη (έγγραφο μας υπ' αρ. πρωτ. 14417&18914.04.2.3/23.2.2005) προέβη στις εξής παρατηρήσεις: όπως αβίαστα προκύπτει από τη γραμματική του διατύπωση, το άρθρο 2 β.δ. 9/11.4.1884 (*«Εξαιρέσει των ωρισμένων ωρών, καθ' ας μέρη τινά είσι προσιτά τω κοινώ, απαγορεύεται εις πάντα μη ανήκοντα εις την υπηρεσίαν του σιδηροδρόμου η προσέλευσις οπουδήποτε της σιδηροδρομικής γραμμής ή των εξαρτημάτων αυτής»*) αφορά απαγόρευση προσέγγισης σιδηροδρομικών γραμμών πλήρως ή μερικώς (καθ' ορισμένο χρόνο) μη προσιτών στο κοινό, και δεν προσήκει στο προκείμενο ζήτημα, δεδομένου ότι η επίμαχη απαγόρευση αφορά τη φωτογράφιση οχημάτων ευρισκομένων σε ύπαιθρο χώρο, η οποία, άλλωστε, γίνεται εξ αποστάσεως και δεν προϋποθέτει ούτε συνεπάγεται προσέγγιση των σιδηροδρομικών γραμμών. Μιά διάταξη που περιορίζει τη φυσική πρόσβαση, αποσκοπεί κατ' αρχήν στην αποτροπή υλικής επέμβασης (κλοπής, δολιοφθοράς) και όχι της θέασης ή απεικόνισης των εγκαταστάσεων, συνεπώς παρίσταται ανατιολόγητη η ερμηνευτική επέκταση του πεδίου εφαρμογής της σε δραστηριότητες όπως η φωτογράφιση. Αντίθετα, οι διατάξεις για την υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις υποδείξεις των αστυνομικών αρχών για θέματα ασφαλείας, καθώς και οι σχετικές με την ευθύνη ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων, θα μπορούσαν κατ' αρχήν ν' αποτελέσουν τη νόμιμη βάση περιορισμών για λόγους ασφαλείας των εγκαταστάσεων του σιδηροδρόμου. Ωστόσο, αυτές θα πρέπει να ερμηνεύονται υπό των πρίσμα των συνταγματικών διατάξεων για την προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5) όσων επιθυμούν να πληροφορηθούν για την εξελικτική πορεία των μέσων μεταφοράς. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρίσταται επιβεβλημένος ο έλεγχος αναλογικότητας του επιβληθέντος περιορισμού σε σχέση με την προστασία του συγκεκριμένου ατομικού δικαιώματος.

Ο περιορισμός της φωτογράφισης ή κινηματογράφησης των αυτοκινηταμαξών δεν φαίνεται αναγκαίος αλλ' ούτε και κατάλληλος για την προστασία της ασφαλείας των σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων, διότι, κατά την κοινή πείρα, μόνη η εξ αποστάσεως φωτογράφιση δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφαλεία αυτή, εφ' όσον δεν αποκαλύπτει εξειδικευμένα μηχανικά μέρη όπου θα μπορούσαν να τοποθετηθούν μηχανισμοί δολιοφθοράς ή δεν συνοδεύεται άλλως πως από συγκεκριμένες υλικές ενέργειες επιβουλής της δημόσιας ασφαλείας. Ο εν λόγω περιορισμός παρίσταται και εν στενή εννοία δυσανάλογος ως προς την προστασία της δημόσιας ασφαλείας, δεδομένου ότι το εν λόγω αγαθό μπορεί να προστατευθεί με μέτρα λιγότερο επαχθή από την απαγόρευση λήψης φωτογραφιών. Τέλος, όσον αφορά την περιγραφόμενη, στο ανωτέρω έγγραφο του ΟΣΕ, διαδικασία αδειοδότησης για την φωτογράφιση ή κινηματογράφηση των εγκαταστάσεων του σιδηροδρομικού δικτύου, αυτή ευλόγως μεν αφορά κλειστές εγκαταστάσεις του ΟΣΕ, μηχανοστάσια, εργοστάσια και σταθμούς διαλογής, όπου η είσοδος του κοινού δεν είναι δυνατή, αλλ' όχι άνευ άλλου τινός τους κοινόχρηστους χώρους, αποβάθρες, ανισόπεδες διαβάσεις και ανοικτή γραμμή, οι οποίοι εξ ορισμού είναι προσιτοί στην κοινή θέα.

2. Ο χρονικός περιορισμός ισχύος της απαγόρευσης

Στα ανωτέρω, ο ΟΣΕ απάντησε ως εξής: *«Επί της ουσίας, ο ΟΣΕ δεν είχε καμία πρόθεση για απαγορεύσεις και ουδέποτε έπραξε κάτι τέτοιο. Σύμφωνα με την υπ' αρ. πρωτ. 3722652/Β.03.00/26.7.2004 εγκύκλιο του Οργανισμού, δεν παρέχεται εντολή για απαγόρευση ή κάποια άλλη ενέργεια, αλλά αντιθέτως δίδεται εντολή για ειδοποίηση των Αστυνομικών (ως αρμοδίων) Αρχών, προκειμένου να κρίνουν και να αποφασίσουν για τα περαιτέρω... ο ΟΣΕ όφειλε να εντάξει τις ενέργειές του στο γενικότερο πλαίσιο της Ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων. Οι αρμόδιοι φορείς (Δ.Α.Ο.Α., Στρατιωτικές Αρχές) προδιαγράφουν το πλαίσιο των οδηγιών των οποίων είμαστε υποχρεωμένοι, σύμφωνα με τη νομοθεσία να τηρούμε. Οι οποιοδήποτε περιορισμοί για τη φωτογράφιση και την κινηματογράφηση επήλθαν από την αναγκαιότητα της προσαρμογής του Οργανισμού στα σχέδια ασφαλείας των Ολυμπιακών Αγώνων. Με το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων, δεν ισχύουν οι αναφερόμενοι περιορισμοί, που είχαν επιβληθεί λόγω των Αγώνων. Είναι*

δυνατόν να γίνονται φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις εκτός των εγκαταστάσεων και των σταθμών αλλά και εντός κατόπιν της σχετικής έκδοσης αδείας και τηρούμενης της ισχύουσας διαδικασίας».

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε κατ' αρχήν την ικανοποίησή του για τη συνεργασία του ΟΣΕ και για την διαβεβαίωσή του ότι οι επιβληθέντες περιορισμοί είχαν συγκεκριμένα χρονικά όρια, την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, εντασσόμενοι στα σχετικά σχέδια ασφαλείας. Θεώρησε, ωστόσο, απαραίτητο να κάνει τις εξής παρατηρήσεις (έγγραφο μας υπ' αρ. πρωτ. 14417&18914.04.2.4/18.5.2005) προς το εποπτεύον Υπουργείο, ζητώντας του να προβεί σε κάθε απαραίτητη ενέργεια για την ενημέρωση των αρμόδιων οργάνων ως προς την έλλειψη νομικής δεσμευτικότητας της ανωτέρω εγκυκλίου: η άρνηση της κανονιστικής ισχύος της εγκυκλίου απαγόρευσης εκ μέρους του ΟΣΕ και ο υποβιβασμός της σε απλή εντολή για ειδοποίηση των Αστυνομικών Αρχών και ιδιαίτερα μετά την επιβολή απαγορεύσεων κατ' εφαρμογήν της, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά καθόσον δεν συνάδουν με την επιχειρούμενη στο ίδιο έγγραφο ένταξη της εν λόγω εγκυκλίου στο πλαίσιο σχεδίων ασφαλείας για την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων. Περαιτέρω, η εν λόγω απάντηση του Οργανισμού δεν κρίνεται ικανοποιητική ως προς τη στοιχειοθέτηση της αναγκαιότητας και της καταλληλότητας του περιορισμού της φωτογράφισης ή της κινηματογράφησης των αυτοκινηταμαξών εν όψει της προστασίας της ασφάλειας των σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων, αλλά ούτε και εν όψει της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε, σε κάθε περίπτωση, ότι η επιβληθείσα απαγόρευση στερείται νομικού ερείσματος και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την αναφορά στην ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων. Επί πλέον, ως προς τους χρονικούς περιορισμούς, εντός των οποίων σύμφωνα με την ανωτέρω απάντηση του ΟΣΕ επεβλήθησαν οι περιορισμοί, η Αρχή παρατήρησε ότι, όπως ενημερώθηκε από τον «*Σύλλογο Έρευνας και Μελέτης της Ιστορίας των Συγκοινωνιών στην Ελλάδα*» με επιστολή της 22.4.2005, η πρακτική της επιβολής απαγορεύσεων φωτογράφισης συνεχίζεται και αφορά την φωτογράφιση ακόμη και στο εσωτερικό των συρμών, με την αιτιολογία ότι πρόκειται για «*στρατιωτικούς χώρους*». Εφ' όσον η επιβληθείσα απαγόρευση, ακόμη και αν υποθεθεί ότι ήταν αναγκαία και κατάλληλη, επιβλήθηκε με συγκεκριμένο χρονικό περιορισμό, την ασφάλεια των Ολυμπιακών αγώνων, η συνέχιση της εφαρμογής της στερείται οιοσδήποτε νομικού ερείσματος και παρίσταται, λοιπόν, αναγκαία η άμεση μέριμνα για την ενημέρωση των αρμοδίων οργάνων, προκειμένου να αποφευχθεί η εφαρμογή της στο μέλλον.

3. Η έμπρακτη διατήρηση της απαγόρευσης πέραν των Ολυμπιακών χρονικών ορίων

Το Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών διαβίβασε στον Ο.Σ.Ε. το έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη με το οποίο είχε επισημανθεί η έλλειψη δεσμευτικότητας της εγκυκλίου του Οργανισμού, και παρακάλεσε για άμεσες ενέργειές του για το ίδιο ζήτημα. Απαντώντας και πάλι, ο Ο.Σ.Ε. (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 3570793/29.8.2005) ενέμεινε στη θέση του: «*Με το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων, δεν ισχύουν οι περιορισμοί, που είχαν επιβληθεί λόγω των Αγώνων. Είναι δυνατό να γίνονται φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις κατόπιν της σχετικής έκδοσης αδείας και τηρούμενης της ισχύουσας διαδικασίας*». Σημειωτέον ότι, όπως εξακολουθούν να ενημερώνουν τον Συνήγορο του Πολίτη οι ενδιαφερόμενοι, οι αρμόδιοι για τη φύλαξη των προσιτών στην κοινή θέα χώρων στάθμευσης και στάσης των αμαξοστοιχιών εξακολουθούν να επιβάλλουν την προϋπόθεση απόκτησης της εν λόγω άδειας σε οποιονδήποτε αποπειράται να φωτογραφήσει οχήματα.

Από την ανωτέρω απάντηση προκύπτει ότι ο ΟΣΕ, ενώ παραδέχεται τη λήξη των συγκεκριμένων χρονικών ορίων της απαγόρευσης, επαναφέρει αυτήν εμπράκτως σε πλήρη ισχύ διά της μεθόδου της «*άδειας φωτογράφισης*» οχημάτων ευρισκομένων σε δημόσιο υπαίθριο χώρο, καθ' όσον **η απαίτηση τέτοιας άδειας, αν τυχόν ήταν νόμιμη, θα ισοδυναμούσε πλήρως προς απαγόρευση** επιβαλλόμενη σε βάρος όσων δεν έχουν ζητήσει ή λάβει την άδεια. Παραδεχόμενος, άλλωστε, ότι σε περιπτώσεις φωτογράφισης χωρίς άδεια ειδοποιεί τις αστυνομικές αρχές, ο ΟΣΕ συνομολογεί την απαγόρευση, καθ' όσον, όπως είναι πασιδηλό, οι αρχές αυτές δεν καλούνται παρά μόνον όταν συντρέχει ανάγκη για αποτροπή παρανόμων πράξεων ή για εξασφάλιση επιβολής κυρώσεων κατόπιν τετελεσμένης παράνομης πράξης.

Δεν έχει, επίσης, συνεκτιμηθεί η επανειλημμένη επισήμανση, ότι η (εκ νέου αναφερόμενη στο τελευταίο έγγραφό του) προϋπόθεση απόκτησης «*άδειας φωτογράφισης*» οχημάτων του σιδηροδρόμου, ευρισκομένων εκτός κλειστών αποθηκευτικών χώρων, δεν βρίσκει έρεισμα στις κανονιστικές διατάξεις που διέπουν το καθεστώς ασφάλειας των εγκαταστάσεων του ΟΣΕ και για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να προβληθεί απέναντι σε οποιονδήποτε αποπειράται να φωτογραφήσει όχημα σιδηροδρόμου. **Δεν υπάρχει ειδική εξουσιοδότηση νόμου για τη θέσπιση περιορισμών στο δικαίωμα φωτογράφισης** κοινόχρηστων χώρων, αποβαθρών, ανισόπεδων διαβάσεων και ανοικτής γραμμής, δηλαδή **χώρων εξ ορισμού προσιτών στην κοινή θέα**, καθώς και σιδηροδρομικών συρμών ευρισκομένων στους χώρους αυτούς. Ακόμη και ενδεχόμενη θέσπιση τέτοιας διάταξης θα παρουσίαζε πρόβλημα εναρμόνισης προς συνταγματικές διατάξεις, καθ' όσον θ' αποτελούσε δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας χάριν της ασφάλειας των σιδηροδρομικών συγκοινωνιών, εκτός, βεβαίως, αν μπορούσαν να τεκμηριωθούν κατά τρόπο σοβαρό οι κίνδυνοι γι' αυτή την ασφάλεια που προκύπτουν από τη φωτογράφιση.

4. Συμπεράσματα

Εν όψει των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει ότι η επιμονή του ΟΣΕ στις τηρούμενες απαγορευτικές πρακτικές καθιστά αλυσιτελή κάθε περαιτέρω διαμεσολάβηση της Αρχής στην προσπάθειά της να πείσει για τις θέσεις της. Με δεδομένο το νομικό καθεστώς του ΟΣΕ, ο οποίος διαθέτει την αρμοδιότητα έκδοσης σχετικών εγκυκλίων χωρίς την εμπλοκή του προϊσταμένου Υπουργείου, εκτιμάται ότι έχουν, επομένως, εξαντληθεί τα περιθώρια παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη στο πλαίσιο των τρεχουσών διοικητικών διαδικασιών, απομένει δε μόνη δυνατότητα η έκκληση προς το Υπουργείο για παρέμβαση στο πλαίσιο της πολιτικής εποπτείας.

Μ' αυτή την έννοια, και με δεδομένο το ενδιαφέρον που έχει επιδείξει το Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών, διατυπώνεται και πάλι η ανάγκη για παροχή, στο πλαίσιο των εποπτικών αρμοδιοτήτων αυτού, οδηγιών και διευκρινίσεων προς τον ΟΣΕ, σε σχέση με την ελλιπή νομιμοποίηση της προϋπόθεσης κατοχής «*άδειας φωτογράφισης*» οχημάτων ευρισκομένων σε υπαίθριο χώρο, προϋπόθεση η οποία, κατά τα ανωτέρω, ισοδυναμεί με απαγόρευση φωτογράφισης.

B. ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ υπ' αρ. πρωτ.

19054.07.2.1/11.12.2007 προς το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με τον ν. 3094/2003, εξετάζει την από 22.11.2007 αναφορά (αρ. πρωτ. 19054) του κ. ***. Από την αναφορά προκύπτει ότι ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος εμμένει στην πρακτική υπαγωγής της φωτογράφισης σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων και συρμών σε καθεστώς αδειοδότησης, πρόσφατα δε απηύθυνε σχετική υπενθύμιση προς τα περιφερειακά του κλιμάκια (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 1171723/7.11.2007), επισημαίνοντας «*ότι για κάθε είδους φωτογράφιση ή κινηματογραφική λήψη σε Σταθμούς, κτίρια, χώρους αλλά και τροχαίο υλικό του Οργανισμού απαιτείται έγγραφη ειδική άδεια*».

Για το θέμα αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε απασχολήσει και στο παρελθόν την υπηρεσία σας, όταν ακόμη εφαρμοζόταν η (περιορισμένης ισχύος κατά χρόνον) υπ' αρ. πρωτ. 3722652/Β.03.00/26.7.2004 εγκύκλιος του ΟΣΕ, η οποία απαγόρευε τη φωτογράφιση, κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, «*ακόμη και στους κατέχοντες ειδική άδεια*». Κληθείς να αιτιολογήσει τη νόμιμη βάση εκείνης της εγκυκλίου, ο ΟΣΕ (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 3540879/15.10.2004) είχε επικαλεσθεί το άρθρο 2 του βασιλικού διατάγματος 9/11.4.1884 «*Περί ασφαλείας και αστυνομίας των σιδηροδρόμων*», καθώς και τα άρθρα 1 ν. 1985/1952 και 2 & 7 ν.δ. 4243/1962 για την υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις υποδείξεις των αστυνομικών αρχών επί θεμάτων ασφαλείας. Ωστόσο, το βασιλικό διάταγμα του 1884 («*Εξαιρέσει των ωρισμένων ωρών, καθ' ας μέρη τινά είσι προσιτά τω κοινώ, απαγορεύεται εις πάντα μη ανήκοντα εις την υπηρεσίαν του σιδηροδρόμου η προσέλευσις οπουδήποτε της σιδηροδρομικής γραμμής ή των εξαρτημάτων*

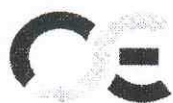
αυτής») αφορά απαγόρευση προσέγγισης σιδηροδρομικών γραμμών πλήρως ή μερικώς (καθ' ορισμένο χρόνο) μη προσιτών στο κοινό, και δεν προσήκει στο προκείμενο ζήτημα, δεδομένου ότι η επίμαχη απαγόρευση αφορά τη φωτογράφιση οχημάτων ευρισκομένων σε ύπαιθρο χώρο, η οποία, άλλωστε, γίνεται εξ αποστάσεως και δεν προϋποθέτει ούτε συνεπάγεται προσέγγιση των σιδηροδρομικών γραμμών. Μιά διάταξη που περιορίζει τη φυσική πρόσβαση, αποσκοπεί κατ' αρχήν στην αποτροπή υλικής επέμβασης (κλοπής, δολιοφθοράς) και **όχι στην αποτροπή θέασης ή απεικόνισης** των εγκαταστάσεων, οπότε παρίσταται ανατιολόγητη η ερμηνευτική επέκταση του πεδίου εφαρμογής της σε δραστηριότητες όπως η φωτογράφιση. Αντίθετα, οι διατάξεις για τη συμμόρφωση προς τις υποδείξεις των αστυνομικών αρχών θα μπορούσαν κατ' αρχήν ν' αποτελέσουν τη νόμιμη βάση περιορισμών για λόγους ασφαλείας, και αυτές όμως ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα της (κατ' άρθρο 5 του Συντάγματος) ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας όσων, εν προκειμένω, επιθυμούν να καταστήσουν αντικείμενο ενασχόλησης την εξελικτική πορεία των μέσων μεταφοράς. Με βάση το κριτήριο της αναλογικότητας, ο περιορισμός της φωτογράφισης ή κινηματογράφησης δεν φαίνεται αναγκαίος αλλ' ούτε και κατάλληλος για την προστασία της ασφάλειας των σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων, διότι, κατά την κοινή πείρα, μόνη η εξ αποστάσεως φωτογράφιση δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια αυτή, εφ' όσον δεν αποκαλύπτει εξειδικευμένα μηχανικά μέρη όπου θα μπορούσαν να τοποθετηθούν μηχανισμοί δολιοφθοράς ή δεν συνοδεύεται άλλως πως από συγκεκριμένες υλικές ενέργειες επιβουλής της δημόσιας ασφάλειας. Αντιστοίχως, η διαδικασία αδειοδότησης ευλόγως μεν αφορά κλειστές εγκαταστάσεις (μηχανοστάσια, εργοστάσια, σταθμούς διαλογής, συρμούς ευρισκομένους εντός κλειστών αποθηκευτικών χώρων) όπου η είσοδος του κοινού δεν είναι δυνατή, αλλ' όχι άνευ άλλου τινός τους δημόσιους, υπαίθριους και κοινόχρηστους χώρους (αποβάθρες, ανισόπεδες διαβάσεις και ανοικτή γραμμή), οι οποίοι **εξ ορισμού είναι προσιτοί στην κοινή θέα**.

Απαντώντας, τότε, στις ανωτέρω επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, ο ΟΣΕ διευκρίνισε ότι *«δεν είχε καμία πρόθεση για απαγορεύσεις ... δεν παρέχεται εντολή για απαγόρευση, αλλά για ειδοποίηση των Αστυνομικών Αρχών προκειμένου να κρίνουν και να αποφασίσουν για τα περαιτέρω ... με το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων δεν ισχύουν οι αναφερόμενοι περιορισμοί ... είναι δυνατόν να γίνονται φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις εκτός των εγκαταστάσεων και των σταθμών αλλά και εντός κατόπιν της σχετικής έκδοσης αδείας και τηρούμενης της ισχύουσας διαδικασίας»*. Μετά από συνεχιζόμενες αναφορές πολιτών, σύμφωνα με τις οποίες η πρακτική των απαγορεύσεων φωτογράφισης συνεχίστηκε και μάλιστα επεκτάθηκε και στο εσωτερικό των συρμών, ο ΟΣΕ (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 3570793/29.8.2005) ενέμεινε στη θέση του και παρέπεμψε εκ νέου στην *«ισχύουσα διαδικασία»*, χωρίς να θεμελιώνει καθ' οιονδήποτε τρόπο τη νομιμότητά της. Ωστόσο, η μεταολυμπιακή άρση των κατά κυριολεξίαν *«απαγορεύσεων»* καθίσταται κενή περιεχομένου, καθ' όσον **η απαίτηση «άδειας φωτογράφισης» ισοδυναμεί πλήρως προς απαγόρευση** επιβαλλόμενη σε βάρος όσων δεν έχουν ζητήσει ή λάβει τέτοια άδεια. Παραδεχόμενος, άλλωστε, ότι σε περιπτώσεις φωτογράφισης χωρίς άδεια ειδοποιεί τις αστυνομικές αρχές, ο ΟΣΕ συνομολογεί την απαγόρευση, καθ' όσον, όπως είναι πασιδηλο, οι αρχές αυτές δεν καλούνται παρά μόνον όταν συντρέχει ανάγκη για αποτροπή παρανόμων πράξεων ή για εξασφάλιση επιβολής κυρώσεων κατόπιν τετελεσμένης παράνομης πράξης. Εφ' όσον **δεν υπάρχει εξουσιοδότηση νόμου για τη θέσπιση περιορισμών στο δικαίωμα φωτογράφισης χώρων και συρμών εξ ορισμού προσιτών στην κοινή θέα**, η προϋπόθεση *«άδειας»* και η σχετική διαδικασία δεν διαθέτουν νόμιμο έρεισμα, οπότε δεν είναι νόμιμη η επίκλησή τους απέναντι σε οποιονδήποτε αποπειράται να φωτογραφήσει όχημα ή εγκατάσταση.

Με δεδομένες τις απόψεις του ΟΣΕ αλλά και το νομικό του καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο η αρμοδιότητα έκδοσης σχετικών εγκυκλίων δεν προϋποθέτει εμπλοκή του προϊσταμένου Υπουργείου, εμφανίζεται ως πλέον πραγματιστική επιλογή η έκκληση προς την υπηρεσία σας, προκειμένου να παρασχεθούν στον ΟΣΕ, στο πλαίσιο της πολιτικής εποπτείας, οδηγίες και διευκρινίσεις επί του ανωτέρω θέματος.

Γ. ΕΓΓΡΑΦΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

υπ' αρ. πρωτ. 1169386/8.8.2008 προς τον ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.**

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΥΠΟΥ & ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Αθήνα, 08.08.2008

Ταχ. Δ/ση : Καρόλου 1-3
104 37 Αθήνα
Πληροφορίες: Γ. Ανδριόπουλος
Τηλέφωνο : 210-5297517//1517
Fax : 210-5297452

Αριθ. Πρωτ:
1169386

ΠΡΟΣ: Ανεξάρτητη Αρχή
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
Χατζηγιάνη Μέξη 5,
Τ.Κ. 115 28, Αθήνα
Υπόψη κ. **Μιχ. Τσαπόγα**
fax. 210-7289643

ΘΕΜΑ: Άδειες φωτογράφισης σε χώρους ΟΣΕ

Αξιότιμε κ. **Τσαπόγα,**

Σε απάντηση της επιστολής σας, με αριθ. Πρωτ. 19054.07.2.2./18.3.2008 που μας διαβιβάσθηκε μετά από σχετική έρευνα και γνωμοδότηση της αρμόδιας Νομικής Υπηρεσίας του ΟΣΕ (ΔΝΥ) θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε για τα εξής:

Σύμφωνα και με την απάντηση στην Ερώτηση 8580/14.3.2008 στη Βουλή των Ελλήνων, με το 1168911/26.3.2008 έγγραφό μας προς το Υπ. Μεταφορών & Επικοινωνιών, που σας επισυνάπτεται, και σε ότι αφορά τη διαδικασία φωτογράφισης χώρων και εγκαταστάσεων του ΟΣΕ σας αναφέρουμε ότι είναι γνωστό και αποδεκτό από όλους ότι ο ΟΣΕ δεν κινδύνευσε από ερασιτέχνες φωτογράφους που είχαν τη διάθεση να φωτογραφήσουν ή να κινηματογραφήσουν Σταθμούς και ενδιαφέροντα σημεία του Δικτύου καθώς επίσης και τροχαίο υλικό σε προσπελάσιμους χώρους. **Για τον λόγο αυτό ο ΟΣΕ δεν έχει απαγορεύσει τέτοιου είδους φωτογραφήσεις.**

Επίσης μετά από την έρευνα της Νομικής Υπηρεσίας του ΟΣΕ (ΔΝΥ) για τις σχετικές διατάξεις που διέπουν την λειτουργία του ΟΣΕ, προκύπτει ότι δεν υφίσταται νομοθετικό πλαίσιο που ν' απαγορεύει την φωτογράφιση του τροχαίου υλικού, **υπό την προϋπόθεση** ότι δεν παραβιάζεται ή τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια των εγκαταστάσεων, του τροχαίου υλικού, του σιδηροδρομικού δικτύου (Β.Δ. 9/04/1884), η σωματική ακεραιότητα υπαλλήλων και ιδιωτών κλπ και **υπό την προϋπόθεση** ότι η άσκηση της δραστηριότητας αυτής (φωτογράφιση) δεν δυσχεραίνει την λειτουργία του ΟΣΕ ή δεν παραβιάζει χώρους μη προσπελάσιμους στο κοινό.

Επειδή όμως κατά καιρούς έχουν συμβεί διάφορα μικροατυχήματα στους φωτογράφους, αλλά και για λόγους γενικότερης ασφάλειας και ακόμη για την διαφύλαξη περιουσιακών στοιχείων του Οργανισμού, ο ΟΣΕ δεν επιτρέπει τη φωτογράφιση εγκαταστάσεων του σιδηροδρομικού δικτύου **όπου η είσοδος του κοινού δεν είναι δυνατή** (Μηχανοστάσια – Εργοστάσια – Συγκεκριμένοι χώροι Σταθμών – Σταθμοί Διαλογής – Αποθήκες κλπ.). Για τέτοιου είδους φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις καθώς και επί των κινούμενων αμαξοστοιχιών **ο ΟΣΕ διατηρεί το δικαίωμα χορήγησης σχετικής άδειας με την προϋπόθεση της ύπαρξης συνοδείας από προσωπικό του Οργανισμού**. Έτσι εξασφαλίζεται τόσο η εύρυθμη λειτουργία της Υπηρεσίας όσο και η πραγματοποιούμενη φωτογράφιση ή κινηματογράφιση να είναι ασφαλής από κάθε άποψη.

Τέλος στις χορηγούμενες άδειες αναφέρεται ρητώς ότι αυτές δεν έχουν ισχύ για εγκαταστάσεις σε περιοχές όπου απαγορεύεται η φωτογράφιση με απόφαση άλλων αρμοδίων Αρχών (Στρατιωτικών – Λιμενικών, Αστυνομικών κλπ.).

Σας ευχαριστούμε θερμά.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος

Γεώργιος Γιαννούσης

Δ. ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ υπ' αρ. πρωτ. 19054.07.2.4/13.8.2008 προς το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Σας ευχαριστώ για την ανταπόκρισή σας σε σχετική παράκληση του Συνηγόρου του Πολίτη και για την παραγγελία σας (υπ' αρ. πρωτ. Φ21/73247/6301/25.1.2008) προς τον ΟΣΕ προκειμένου να επανεξετασθεί η πρακτική υπαγωγής της φωτογράφισης σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων και συρμών σε καθεστώς προηγούμενης αδειοδότησης,

Ήδη, με το υπ' αρ. πρωτ. 1169386/8.8.2008 έγγραφό του, ο ΟΣΕ αποδέχεται πλήρως και κατά γράμμα τις εισηγήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, διαπιστώνει ότι **«δεν υφίσταται νομοθετικό πλαίσιο που ν' απαγορεύει την φωτογράφιση του τροχαίου υλικού»** και δεσμεύεται ότι εφεξής **«διατηρεί το δικαίωμα χορήγησης σχετικής άδειας [μόνο] για τη φωτογράφιση εγκαταστάσεων όπου η είσοδος του κοινού δεν είναι δυνατή»**.

Στο βαθμό που η τελευταία αυτή δέσμευση τερματίζει τη μακρά πρακτική απαγορεύσεων όπως αυτή προέκυπτε από σειρά εγγράφων του ΟΣΕ (υπ' αρ. πρωτ. 3540879/15.10.2004 & 3570793/29.8.2005: *«είναι δυνατόν να γίνονται φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις κατόπιν της έκδοσης άδειας και τηρούμενης της ισχύουσας διαδικασίας ... δίδεται εντολή για ειδοποίηση των Αστυνομικών Αρχών προκειμένου να κρίνουν και να αποφασίσουν για τα περαιτέρω»* 1171723/7.11.2007: *«για κάθε είδους φωτογράφιση ή κινηματογραφική λήψη σε Σταθμούς, κτίρια, χώρους αλλά και τροχαίο υλικό του Οργανισμού απαιτείται έγγραφη ειδική άδεια»*), ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι η παρέμβασή του ολοκληρώθηκε με επιτυχία και κοινοποιεί το σχετικό έγγραφο του ΟΣΕ στους ενδιαφερομένους ιδιώτες.